

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566

ภูษิต ศรีมณี¹

วิริยวิศค์ มงคลยศ²

พรเพ็ญ เหล็กดีเศษ³

รับบทความ 31 ตุลาคม 2568 แก้ไขบทความ 25 พฤศจิกายน 2568 ตอบรับ 30 พฤศจิกายน 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566 จำนวน 13 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่ากวีนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจ 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ปกครอง พบ 1 ประเด็น คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประเทศคู่สงคราม (2) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง พบ 2 ประเด็น ได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัว และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับนักเรียน (3) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ใต้ปกครองกับผู้ปกครอง พบ 1 ประเด็น คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนกับนักการเมือง และ (4) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ใต้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง พบ 2 ประเด็น ได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่ปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตยให้แก่คนในชาติ ทั้งนี้ กวีใช้กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอการใช้อำนาจ การต่อรอง การครอบงำทางความคิดผ่านความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับบุคคล ครอบครัว สถาบันการศึกษา สังคม ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อสะท้อนให้ผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองตระหนักรู้เรื่องการใช้อำนาจอย่างชอบธรรม และกระตุ้นเตือนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในสังคมประชาธิปไตย

คำสำคัญ: อำนาจ, ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ, กวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้า

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล: phusit.sri@ku.th

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล: wiriyawis.mo@ku.th

³ อาจารย์ประจำกลุ่มภาษาเพื่อการสื่อสาร (ภาษาไทย) สำนักการศึกษาทั่วไป สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

อีเมล: pompenlek@pim.ac.th

Power Relations in the Poems Winning the Phan Waen Fah Award 2023

Phusit Srimanee¹

Wiriyawis Mongkolyos²

Pornpen Lekdeesed³

Received 31 October 2025; revised 25 November 2025; accepted 30 November 2025

Abstract

This research article aims to examine the power relations depicted in the thirteen poems that won the Phan Waen Fah Award in 2023. The findings reveal that the poets address power through four primary forms of relationships: (1) between rulers (seen in the conflict between warring nations); (2) between rulers and the ruled (illustrated by family dynamics and the teacher-student relationship); (3) between the ruled and rulers (reflected in interactions between citizens and politicians); and (4) among the ruled (shown through relations between citizens with differing opinions and those promoting democratic values within the nation). The poets effectively employ diverse linguistic strategies to portray the exercise of power, negotiation, and ideological dominance across personal, familial, educational, social, and international contexts. Ultimately, these representations are intended to stimulate reflection and raise awareness among both the rulers and the ruled regarding the legitimate use of power, thereby encouraging positive change within Thai democratic society.

Keywords: Power, Power Relations, Phan Waen Fah Award Poetry

¹ Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University, E-mail: phusit.sri@ku.th

² Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University, E-mail: wiriyawis.mo@ku.th

³ Lecturer, Department of Language for Communications (Thai Language), General Education, Panyapiwat Institute of Management, E-mail: pompenlek@pim.ac.th

บทนำ

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 สถานการณ์การเมืองและสังคมไทย ยังคงมีความผันผวนและความไม่แน่นอนอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มักได้รับ อิทธิพลจากผู้มีอำนาจในแต่ละยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง นักธุรกิจ หรือบุคลากรในกองทัพ ซึ่งแต่ละกลุ่มล้วนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลต่อ การจัดสรรทรัพยากรและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในระดับรัฐหรือผู้ปกครองเท่านั้น แต่แฝงอยู่ในทุกระดับของสังคมไทยที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการครอบงำ การยินยอม รวมไปถึงการต่อรอง ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว องค์กร และสถาบัน

ในปี 2566 สังคมไทยอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองครั้งสำคัญ โดยเฉพาะ การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคมซึ่งนับเป็นการเปิดฉากหน้าใหม่ของประวัติศาสตร์ การเมืองไทย และถือเป็นการสิ้นสุดการสืบทอดอำนาจ 9 ปีของคณะรักษาความสงบ แห่งชาติ (คสช.) ภายใต้การนำของพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา (THE STANDARD 2566) ขณะเดียวกันคนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยใช้สื่อออนไลน์ เป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับสาธารณชนและเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง อำนาจอธิปไตย (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ 2566: XVI) ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ประเด็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจได้กลายมาเป็นหัวใจสำคัญในการทำมาเข้าใจการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองไทย

วรรณกรรมโดยเฉพาะกวีนิพนธ์การเมืองคือพื้นที่ทางภาษาในการแสดงออก หรือแสดง ความคิดเห็น และวิพากษ์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นในสังคม ดังที่วันมูหะมัดนอร์ มะทา (2566) ประธานรัฐสภากล่าวไว้ว่า “วรรณกรรมการเมืองเป็นเสมือนสมุดบันทึกหนึ่งของ สังคมมีอิทธิพลต่อความคิดของคนในสังคม ถ้าอยากรู้จักการเมืองของประเทศใด ก็ให้ไปศึกษา วรรณกรรมการเมืองของประเทศนั้น เพราะวรรณกรรมการเมืองจะสะท้อนภาพการเมือง สะท้อนความคิดของผู้คนทั้งอดีต ปัจจุบัน และอาจจะหยั่งรู้ถึงอนาคตได้อีกด้วย”

ดังนั้น การศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการศึกษาวรรณกรรม เนื่องจากกวีนิพนธ์สามารถสะท้อนอารมณ์ ความคิด และมุมมองของกวีที่มีต่อสังคมและการเมือง อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่แห่งการต่อต้านหรือยืนยันอำนาจในรูปแบบต่าง ๆ การศึกษากวีนิพนธ์ทางภาษาในการนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจจะช่วยให้เห็นบทบาทของกวีนิพนธ์ในฐานะสื่อทางวรรณศิลป์ที่มีส่วนในการใช้อำนาจ การต่อรอง การครอบงำทางความคิด ตลอดจนส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตย ความเท่าเทียม และความยุติธรรมในสังคมไทย

จากการศึกษากวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566 ผู้วิจัยพบว่ากวีได้นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจในประเด็นที่สอดคล้องกับบริบทสังคมการเมืองไทย ดังตัวอย่างเรื่อง “ไม้แขวนเสื้อ” กวีกล่าวถึงไม้แขวนเสื้อของใช้ภายในบ้านที่ทำหน้าที่เป็นประจักษ์พยานให้กับความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างพ่อกับลูกที่มีความคิดความเชื่อทางการเมืองที่แตกต่างกัน อีกทั้งไม้แขวนเสื้อยังถูกใช้เป็นเครื่องมือในการลงโทษ เมื่อพ่อใช้มันหวดใส่ลูกสาวเพียงเพราะเธอแสดงสัญลักษณ์ทางการเมือง ดังกวีนิพนธ์ตอนหนึ่งกล่าวว่า

แต่เหมือนบ้านตกอยู่กลางกองไฟ
ความชิงชังคลั่งแค้นคืออำนาจ
บีบอัดความรักจนแหลกละเอียด
...
ข้ารับรู้ถึงแรงสะท้อนและความเจ็บปวด
เมื่อผู้เป็นพ่อคว้าข้าหวดฟาดความบ้าคลั่งลงบนแผ่นหลังเด็กสาว
หลังเธอยืนยันแสดงสัญลักษณ์เรียกหาอรุณรุ่ง
...
ส่วนโค้งงอสำหรับเกี่ยวแขวนกับราวตาก
ม้วนตัวเป็นเครื่องหมายคำถาม.

(วิพาร์ วลี 2566: 16)

กวีนิพนธ์ข้างต้นพบกลวิธีที่ใช้นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัว 5 กลวิธี ได้แก่ (1) การใช้เรื่องเล่า ถ่ายทอดเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว โดยพ่อเป็นตัวแทนความคิดของคนรุ่นเก่าที่ใช้อำนาจควบคุมลูกสาว ตัวแทนความคิดของคนรุ่นใหม่ที่กำลังแสดงออกทางการเมือง สะท้อนโครงสร้างอำนาจในสังคมไทยที่ผู้มีอำนาจพยายามกดทับเสียงของผู้เห็นต่าง (2) การใช้อุปมา ในวรรค “เหมือนบ้านตออยู่กลางกองไฟ” กวีเปรียบครอบครัวที่เต็มไปด้วยความเกลียดชังกับ “บ้านในกองไฟ” ซึ่งสื่อถึงความร้อนแรงของความขัดแย้งและความสูญเสีย เป็นการย่อโลกทางการเมืองเข้ามาอยู่ในพื้นที่ของบ้าน แสดงให้เห็นว่าแม้ในครอบครัวก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงแรงกดดันของอำนาจทางการเมืองได้ (3) การใช้อุปลักษณ์ ในวรรค “ความชิงชังคลังแค้นคืออำนาจ” กวีเปรียบเทียบเกลียดชังและความโกรธแค้นว่าคืออำนาจ (4) การใช้บุคลาธิษฐาน ในวรรค “ความชิงชังคลังแค้นคืออำนาจ บิบัติความรักจนแหลกละเอียด” กวีใช้คำว่า “อำนาจ” และ “ความเกลียดชัง” ที่เป็นนามธรรมให้มีชีวิตมีพลังในการทำลาย เพื่อสื่อว่าอำนาจที่เกิดจากความเกลียดชังสามารถทำลายความรักและความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ และ (5) การใช้สัญลักษณ์ “รุ่งอรุณ” ในวรรค “หลังเธอยืนย่นแสดงสัญลักษณ์เรียกหาอรุณรุ่ง” สื่อถึงความหวังในการรอคอยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ต่อมาในวรรค “ส่วนโค้งงอสำหรับเกี่ยวแขนกับราวตาก ม้วนตัวเป็นเครื่องหมายคำถาม” แสดงการตั้งคำถามต่ออำนาจของผู้ปกครอง ทั้งยังสะท้อนความพยายามของคนรุ่นใหม่ในการต่อรองกับอำนาจเดิม

กวีใช้กลวิธีทางภาษาที่กล่าวมานั้นนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยใช้บ้านเป็นพื้นที่จำลองของสังคมที่เต็มไปด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบกดทับ การที่ไม่แขวนเสื้อถูกใช้เป็นเครื่องมือทำร้ายลูกสาว ไม่เพียงสะท้อนความรุนแรงในบ้าน แต่ยังทำหน้าที่สะท้อนภาพของรัฐในฐานะผู้ปกครองที่ใช้อำนาจลงโทษต่อผู้ใต้ปกครองหรือประชาชนผู้เห็นต่าง กวีจึงชี้ให้เห็นว่าแม้พื้นที่เล็กที่สุดอย่างบ้านก็ไม่อาจหลุดพ้นจากการครอบงำทางอำนาจได้

ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้างต้นพบว่ากวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2568 มีส่วนนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สะท้อนให้เห็นปัญหาของสังคมไทย อันสอดคล้องกับบริบทความขัดแย้งทางการเมืองไทยที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดผ่านกลวิธีทางภาษาที่แยบคาย สามารถสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจได้อย่างลุ่มลึก ด้วยความน่าสนใจของประเด็นนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาวิวนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566 ในประเด็นเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการใช้อำนาจที่ปรากฏในกวีนิพนธ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566

ขอบเขตข้อมูล

กวีนิพนธ์การเมืองที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า จำนวน 13 เรื่อง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 กวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566

รางวัล	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง
รางวัลชนะเลิศ	(1) เชือกสุดท้ายของบทพญา	องอาจ สิงห์สุวรรณ
รางวัลรองชนะเลิศ	(1) ไม่นั่นเสื้อ	วิฬาร์ วลี
	(2) อัดดาวตาร	สงกาสังข์
รางวัลชมเชย	(1) กำแพง	วัฒน์ ยวงแก้ว
	(2) ความทรงจำสุดท้ายของชาตินะย	ฮิเดะยะห์ เป็ญโกบ
	(3) จิตรกร	อลิษา วาห์
	(4) ไขว่แกว่ทุกใบจะต้องตกแตก	เฟื่องเขียว เกียวบุหลัน
	(5) ปราสาททราย	วิไล ทรัพย์พุ่ม
	(6) เปลี่ยน	จักริน สร้อยสูงเนิน
	(7) เปลี่ยนเสื้อ	วิสวัน
	(8) ม้าโยงขวา	กฤษฎ์ เครือแก้ว
	(9) เราทุกคนคือหมาบนกระดาน	ชญาพร นามวงศ์
	(10) เสรีแห่งชีวิต	อมรรัตน์ สถาปนพิทักษ์กิจ

แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยทบทวนกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย 2 ส่วน ได้แก่ 1. แนวคิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และ 2. กลวิธีทางภาษา เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกรณีพันธการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566 ดังนี้

1. แนวคิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจของณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556: 20) บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ (2562: 180-196) และวิชัย ดันศิริ (2551: 46) สามารถสรุปได้ดังนี้

1) **แนวคิดเรื่องอำนาจ (Power)** เป็นพื้นฐานสำคัญของระบบการเมืองและความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากพลังอำนาจหรือกำลังบังคับ (Force) ที่ผู้ปกครองใช้อำนาจหรือกฎหมายเพื่อควบคุมและกำกับผู้อื่น แต่การใช้กำลังเพียงอย่างเดียวมักไม่อาจสร้างความยั่งยืนหรือความร่วมมือจากผู้อยู่ใต้การปกครองได้ อำนาจที่แท้จริงจึงขึ้นอยู่กับความยินยอมและการเห็นชอบของสมาชิกในสังคมด้วย

2) **ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power relations)** เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม สถาบัน หรือองค์กรในสังคมที่ฝ่ายหนึ่งมีอำนาจควบคุมหรือมีอิทธิพลต่ออีกฝ่าย ฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าสามารถจำกัดเสรีภาพในการกระทำ หรือชักนำความคิดทัศนคติ และพฤติกรรมของฝ่ายที่ถูกควบคุมได้

3) **แนวคิดเรื่องผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง** คำว่า “ผู้ปกครอง” ในสังคมประชาธิปไตย หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มที่มีอำนาจเหนือผู้อื่น ซึ่งเรียกว่า “ผู้อยู่ใต้ปกครอง” ผู้ปกครองต้องจัดสรรอำนาจอย่างยุติธรรมและทั่วถึง จึงจะอยู่ร่วมกับผู้อยู่ใต้ปกครองได้อย่างสงบสุข ตัวอย่างความสัมพันธ์เช่น นักการเมืองในฐานะผู้ปกครองที่มีอำนาจรัฐ ขณะที่ประชาชนเป็นผู้อยู่ใต้ปกครอง และบิดามารดาในฐานะผู้ปกครองตามกฎหมาย ขณะที่บุตรเป็นผู้อยู่ใต้ปกครอง

2. กลวิธีทางภาษา

ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีทางภาษาของชำนาญ รอดเหตุภัย (2522) สุภาณี พัดทอง (2540) ธเนศ เวศร์ภาดา (2549) สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา (2549) จันทิมา

อังกณิชกิจ (2561) และสำนักราชบัณฑิตยสภา (2561) เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์
กลวิธีทางภาษาที่ใช้นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์การเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า
ประจำปี 2566 ดังนี้

1. การซ้ำคำ คือ การกล่าวซ้ำโดยใช้คำเดียวกัน หรือใช้คำที่มีความหมายกลมกลืน
สอดคล้องกัน เพื่อสร้างความชัดเจนหนักแน่นของสารและอารมณ์ที่กวีต้องการสื่อ

2. การสรรคำ คือ การเลือกคำนำมาใช้ในบทประพันธ์ เพื่อให้สื่อสารได้ตาม
จุดมุ่งหมายของกวี คำที่เลือกใช้ต้องเป็นคำที่มีความหมาย มีความสมบูรณ์ในการสื่อสาร
การสื่อความหมาย การสื่อภาพ และการสื่ออารมณ์ของกวี

3. การใช้คำคู่ตรงข้าม คือ การนำคำที่มีความหมายตรงข้ามกันมาใช้ในการประโยคเดียวกัน
เพื่อเน้นความแตกต่างหรือสร้างความขัดแย้งเชิงความหมายให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

4. การใช้คำที่มีความหมายโดยนัย คือ การใช้คำที่มีความหมายแฝงอยู่ เป็นความหมายที่
เกิดจากบริบทของข้อความสื่อไปถึงความหมายอย่างอื่นนอกเหนือจากความหมายโดยตรงของคำ

5. การใช้ประโยคเงื่อนไข คือ การใช้โครงสร้างประโยคที่มีส่วนของ “ถ้า-แล้ว”
หรือ “เมื่อ-จึง” เพื่อแสดงเหตุและผล หรือสภาวะที่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบางประการ

6. การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ คือ การใช้รูปประโยคคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ
เพราะรู้คำตอบชัดเจนอยู่แล้ว เพื่อเน้นให้ข้อความมีน้ำหนักและดึงดูดความสนใจยิ่งขึ้น

7. อุปมา (simile) คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง สิ่งที่น่ามา
เปรียบเทียบกันนั้นมีสภาพตามธรรมชาติที่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะเด่นร่วมกัน

8. อุปลักษณ์ (metaphor) เป็นกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดของผู้เขียน เพื่อสื่อ
ความหมายไปยังผู้อ่านให้เกิดจินตภาพและเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึงด้วยการ
เปรียบเทียบ สามารถจำแนกอุปลักษณ์ได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

8.1) อุปลักษณ์เชิงภาพพจน์ (figurative metaphor) คือ การใช้ภาษา
เพื่อแสดงการเปรียบเทียบโดยนำเอาสิ่ง 2 สิ่งที่มีคุณสมบัติบางประการร่วมกันมา
เปรียบเทียบกัน โดยใช้คำเชื่อม “เป็น” เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายแบบเห็นภาพจาก
ภาษาที่ใช้เปรียบเทียบนั้น

8.2) อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) ต่างจากอุปลักษณ์เชิงภาพพจน์ตรงที่อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ไม่ได้มุ่งเน้นการเปรียบเทียบ แต่เป็นการใช้ภาษามาเพื่ออธิบายสิ่งนั้น ด้วยถ้อยคำที่สื่อให้เห็นว่ามีคุณสมบัติบางอย่างร่วมกัน ทำให้เกิดมโนทัศน์ว่าทั้งสองสิ่งนั้นมีลักษณะอย่างเดียวกัน

9. บุคลาธิษฐาน (personification) คือ การสมมติสิ่งต่าง ๆ ให้มีกริยาอาการความรู้สึกเหมือนมนุษย์

10. สัญลักษณ์ (symbol) คือ การสมมติสิ่งหนึ่งขึ้นกล่าวแทนอีกสิ่งหนึ่ง โดยสิ่งที่สมมติใช้กล่าวแทนนั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกัน อาจมีลักษณะหรือคุณสมบัติร่วมกัน นิยมใช้รูปธรรมแทนนามธรรม เพื่อสื่อความหมายและความเข้าใจให้ชัดเจนขึ้น

11. การใช้เรื่องเล่า (narrative) คือ การนำเสนอเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในรูปแบบประโยคบอกเล่า เพื่อแสดงรายละเอียดของเหตุการณ์ว่าใครเป็นผู้กระทำ กระทำอะไร มีอะไรเกิดขึ้นที่ไหนและเมื่อไร และเกิดขึ้นได้อย่างไร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรม 3 รายการ ได้แก่ (1) วิภาดา รัตนติลก ญ ภูเก็ด (2560) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นผู้ใหญ่-ความเป็นเด็กในหนังสือชุดเมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” เพื่อศึกษาอุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นผู้ใหญ่-ความเป็นเด็กในหนังสือชุดเมื่อคุณตาคุณยายยังเด็กตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (2) วรณญา อัจฉริยะดี (2563) ศึกษา “บทบาทการควบคุม: ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในคำฉันท์ดุขกวีสังเวกกล่องช้าง” เพื่อวิเคราะห์บทบาทการควบคุมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปรากฏในคำฉันท์ดุขกวีสังเวกกล่องช้างสมัยกรุงศรีอยุธยา และคำฉันท์ดุขกวีสังเวกกล่องช้างสมัยรัตนโกสินทร์รวม 9 เรื่อง และ (3) วรณญา อัจฉริยะดี (2566) ศึกษา “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์ร่วมสมัยในคอลัมน์ “กวีกระวาด” และกวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าปี พ.ศ. 2559-2564” เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์ร่วมสมัยของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2564

จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมก่อนปี 2565 ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยังคงกำลังเปลี่ยนแปลงผ่านการเมือง ทั้งในด้านโครงสร้างอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการขยายพื้นที่แสดงออกทางความคิดเห็นในโลกออนไลน์ เพื่อค้นหารูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปรากฏในสังคมการเมืองไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กลวิธีทางภาษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566 ที่นำเสนอด้วยกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ เมื่อผู้วิจัยพบความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์ 1 เรื่อง จะวิเคราะห์ว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าวสอดคล้องกับชื่อเรื่องและเนื้อหาหลักของเรื่องทั้งหมดหรือไม่ และวิเคราะห์ว่ากวีมีเจตนาหลักที่จะนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าวนี้จากคนกลุ่มใดในระบอบการเมืองระหว่างผู้ปกครองหรือผู้อยู่ใต้ปกครอง จากนั้นจึงนำผลการศึกษามาสรุปในรูปแบบตารางเพื่อให้เห็นภาพรวมของความสัมพันธ์เชิงอำนาจทั้งหมดโดยเรียงลำดับที่พบจากมากไปหาน้อย

3. นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566 สามารถจำแนกความสัมพันธ์เชิงอำนาจได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ปกครอง 2. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง

3. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ได้ปกครองกับผู้ปกครอง และ 4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ได้ปกครองกับผู้ได้ปกครอง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ				กวีนิพนธ์รางวัล พานแว่นฟ้าปี 2566
ผู้ปกครองกับ ผู้ปกครอง	ผู้ปกครองกับ ผู้ได้ปกครอง	ผู้ได้ปกครองกับ ผู้ปกครอง	ผู้ได้ปกครองกับ ผู้ได้ปกครอง	
1. ความสัมพันธ์ เชิงอำนาจ ระหว่างประเทศ คู่สงคราม				(1) ความทรงจำ สุดท้ายของชาวกินีฮ์
	1. ความสัมพันธ์ เชิงอำนาจ ระหว่างสมาชิก ในครอบครัว			(1) ไขว่คว้าแก้วทุกใบ จะต้องตกแตก (2) ไม้แขวนเสื้อ (3) เปลี่ยนเสื้อ (4) เราทุกคนคือหมา บนกระดาน
	2. ความสัมพันธ์ เชิงอำนาจ ระหว่างครูกับ นักเรียน			(1) กำแพง
		1. ความสัมพันธ์ เชิงอำนาจ ระหว่าง ประชาชนกับ นักการเมือง		(1) จิตรกร

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ				กวีนิพนธ์รางวัล พานแว่นฟ้าปี 2566
ผู้ปกครองกับ ผู้ปกครอง	ผู้ปกครองกับ ผู้ใต้ปกครอง	ผู้ใต้ปกครองกับ ผู้ปกครอง	ผู้ใต้ปกครองกับ ผู้ใต้ปกครอง	
			1. ความสัมพันธ์ เชิงอำนาจ ระหว่าง ประชาชนที่มี ความคิดเห็น แตกต่างกัน	(1) เอือกสุดท้ายของ บทพญา (2) อัดดาวดาร์ (3) ปราสาททราย (4) ม้าโยงขวา
			2. ความสัมพันธ์ เชิงอำนาจ ระหว่าง ประชาชนที่ ปลูกฝังแนวคิด ประชาธิปไตย ให้แก่คนในชาติ	(1) เปลี่ยน (2) เสรีแห่งชีวิต

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงที่นำเสนอด้วยกลวิธีทางภาษา
ประเภทต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ปกครอง

กวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566 นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจ
ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ปกครอง 1 ประเด็น คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประเทศคู่สงคราม
ซึ่งพบในกวีนิพนธ์เรื่อง “ความทรงจำสุดท้ายของซากินะฮ์” ซึ่งกล่าวถึงเหตุการณ์ความไม่สงบ
ทางการเมืองอันยืดเยื้อระหว่างประเทศอิสราเอลกับประเทศปาเลสไตน์* ดังกวีนิพนธ์ตอน
หนึ่งกล่าวว่า

* ผู้เขียนระบุไว้ในส่วนท้ายของผลงานว่าได้แรงบันดาลใจในการประพันธ์บทกวีเรื่องนี้จากเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง
ระหว่างประเทศอิสราเอลและปาเลสไตน์ (อิตายะห์ เบญโญบ 2566: 22)

ห้ามเสียงหวีดร้องสุดเจ็บปวดของเพื่อนร่วมแผ่นดิน
ห้ามกู่เสียงที่ไม่มีวันได้ยินของผู้แสวงหาแสงอรุณ
ห้ามแผ่วเสียงอันแห่วันสิ้นค่าของเจ้าของมาตุภูมิ
ห้ามสะอื้นของคลื่นผู้อพยพซึ่งไร้ปลายทาง
ห้ามความวิปาสแห่งดวงจินต์อันสิ้นหวัง
ห้ามเสียงร้องจ้ำของทารกที่ต้องพลันสูญเสียผู้หลังน้ำนม!
ห้ามท่ากระสุนรุนแรงที่พุ่งเข้าคร่าผู้เห็นต่าง
ห้ามระเบิดที่เข้าพังทลายอารยธรรมในพริบตา
ห้ามลมหายใจที่ดับดับนับไม่ถ้วนจากเพลิงสงคราม
ห้ามฝูงพิราบขาวที่ถูกต้อนตะเพิดไปสู่ดงปลายฟ้า
ห้ามแนวมะกอกที่ถูกเผาไหม้จนเป็นตอตะโก
ห้ามอธิปไตยที่แตกสลายเป็นเสี่ยง ๆ!!
และห้ามเสียงผืนธงชาติที่ถูกฉีกกระชากด้วยแรงชังคั่งแค้น!!!

(ฮิดายะห์ เบ็ญโกบ 2566: 22-25)

กวีนิพนธ์ข้างต้นพบกลวิธีที่ใช้นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประเทศคู่สงคราม 2 กลวิธี ได้แก่ (1) การซ้ำคำว่า “ห้าม” หน้าวรรคในจำนวน 12 ครั้งเพื่อย้ำให้เห็นถึงบรรยากาศท่ามกลางสงครามที่สะท้อนความรุนแรงและความทุกข์ทรมานของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสงครามอย่างต่อเนื่อง (2) การใช้สัญลักษณ์ ในวรรค “ห้ามฝูงพิราบขาวที่ถูกต้อนตะเพิดไปสู่ดงปลายฟ้า” กวีสื่อความคำว่า “พิราบขาว” แทน “สันติภาพ” ที่ถูกต้อนตะเพิดไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสันติภาพถูกทำลายหรือถูกขับไล่ไปเพราะสงคราม ต่อมาในวรรค “ห้ามแนวมะกอกที่ถูกเผาไหม้จนเป็นตอตะโก” คำว่า “แนวมะกอก” แทน “เสรีภาพ” ที่ถูกเผาไหม้ สื่อว่าสงครามได้ทำลายเสรีภาพของประชาชนไปหมดสิ้น และสุดท้ายในวรรค “และห้ามเสียงผืนธงชาติที่ถูกฉีกกระชากด้วยแรงชังคั่งแค้น!!!” สื่อความคำว่า “ธงชาติ” แทน “ความเป็นชาติ” ที่ถูกฉีกกระชากด้วยความเกลียดชังจากประเทศคู่สงคราม

กวีใช้กลวิธีทางภาษาข้างต้นเพื่อนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประเทศคู่สงคราม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างประเทศมหาอำนาจกับประเทศที่อ่อนแอกว่า

โดยฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่ามักใช้อำนาจทางการเมือง การทหารเป็นเครื่องมือในการกดขี่ และทำลายเสรีภาพของอีกฝ่าย ภาพของสงครามที่กวีนาสอนจึงมิได้เป็นเพียงภาพแห่ง ความรุนแรงทางกายภาพเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนถึงความสูญเสียทางมนุษยธรรม ชีวิต จิตใจ และความเป็นชาติของผู้คนที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจนั้นอีกด้วย

2. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองที่พบในกวีนิพนธ์รางวัล พานแว่นฟ้าประจำปี 2566 มี 2 ประเด็น ได้แก่ 1. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสมาชิก ในครอบครัว และ 2. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับนักเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัว

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัว พบในกวีนิพนธ์ 4 เรื่อง ได้แก่ (1) ใ่ว่าแก้วทุกใบจะต้องตกแตก (2) ไม้แขวนเสื้อ (3) เปลี่ยนเสื้อ และ (4) เราทุกคนคือ หมาบนกระดาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กวีนิพนธ์ “เราทุกคนคือหมาบนกระดาน” กล่าวถึงพ่อกับลูกที่เล่นหมากล้อมกัน ซึ่งพ่อคอยแนะนำ และสอนลูกเดินหมากอย่างใจเย็น อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ลูกได้คิดเอง เรียนรู้เอง ดังกวีนิพนธ์ตอนหนึ่งกล่าวว่า

กลางสงครามสนามรบ <u>เกมหมากล้อม</u>	สองฝั่งพร้อมประชันการขันแข่ง
พ่อหยิบหมากสีดำเริ่มสำแดง	ลูกจัดแจงหมากสีขาวเริ่มก้าวพลัน
“พ่อก็ผ่านวิชามานานเนิ่น	ลูกจงเดินอย่างนี้ <u>ลีสร้างสรรค์</u> ”
“ <u>หนูก็มีแนวทางที่ต่างกัน</u>	<u>วิธีนั้นเป็นอย่างไรรให้หนูลอง</u> ”
<u>แต่ละปากมีเสรีที่จะเล่า</u>	<u>แต่ละเท้ามีเสรีที่จะท่อง</u>
<u>แต่ละตามีเสรีที่จะมอง</u>	<u>แต่ละหมากทั้งสองมีเสรี</u>
บนพื้นฐานกฎเกณฑ์กติกา	<u>จงรู้จักรักษาเป็นหน้าที่</u>
บนกระดานหนึ่งแผ่นแก่นเดียวกัน	ทั้งหมากสีดำ-ขาวล้วนเท่าเทียม
...	
แพะ-ชนะมิใช่หลักของหมากล้อม	<u>แต่จงพร้อมปรับสมดุลให้หนูเอง</u>

วิถีได้ไร้ผลจนผิดเคือง

ต้องปลดเปลื้องปรับเปลี่ยนและเรียนรู้

...

“ให้มันได้อย่างนี้สิลูกรัก

จงใช้หลักบนกระดานเพื่อสานต่อ

ประเทศไทยของเรายังเฝ้ารอ

หมากอย่างลูกของพ่อ..เกมต่อไป”

(ชญาพร นามวงศ์ 2566: 40-41)

กวีนิพนธ์ข้างต้นพบกลวิธีที่ใช้นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัว 4 กลวิธี ได้แก่ (1) กวีใช้เรื่องเล่า โดยเล่าถึงการสอนเล่นหมากล้อมของพ่อในฐานะผู้นำทางความคิด ผู้มีประสบการณ์ แต่ก็เปิดโอกาสให้ลูกใช้เสรีภาพในการคิดและตัดสินใจ เรื่องเล่านี้ทำหน้าที่สะท้อนการใช้อำนาจในครอบครัว ซึ่งชี้ให้เห็นว่าบ้านเป็นพื้นที่ต้นแบบของประชาธิปไตย โดยสมาชิกทุกคนในบ้านสามารถมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น และเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ (2) การใช้อุปลักษณ์ ในวรรค “กลางสงครามสนามรบเกมหมากล้อม” กวีใช้อุปลักษณ์ “เกมหมากล้อม” แทนพื้นที่ของการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ โดยหมากสีขาวและหมากสีดำเปรียบความคิดเห็นที่แตกต่างกันของคนในสังคม อุปลักษณ์สะท้อนให้เห็นว่าความขัดแย้งไม่ใช่สิ่งเลวร้าย หากแต่เป็นสนามแห่งการเรียนรู้ที่ทุกฝ่ายสามารถใช้เหตุผลในการหาจุดสมดุลร่วมกันได้ (3) การซ้ำคำว่า “จง” ในวรรค “ลูกจงเดินอย่างนี้สิสร้างสรรค์” “จงรู้จักรักษาเป็นหน้าที่” “แต่จงพร้อมปรับสมดุลให้หมุนเนื่อง” และ “จงใช้หลักบนกระดานเพื่อสานต่อ” เพื่อเน้นย้ำคำสั่งสอนที่พ่อถ่ายทอดให้ลูก แสดงถึงบทบาทของพ่อในฐานะผู้นำทางความคิดที่ใช้คำสั่งสอน ไม่ใช้การบังคับหรือตีกรอบให้กับลูก ต่อมาพบการซ้ำคำว่า “เสรี” ในวรรค “แต่ละปากมีเสรีที่จะเล่า” “แต่ละเท้ามีเสรีที่จะท่อง” “แต่ละตามีเสรีที่จะมอง” และ “แต่ละหมากทั้งสองมีเสรี” เพื่อเน้นย้ำให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องเสรีภาพทั้งเสรีภาพทางความคิดและเสรีภาพทางการแสดงออก ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยที่ประชาชนทุกคนควรได้รับอย่างเท่าเทียม และ (4) การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ ในวรรค “หนูก็มีแนวทางที่ต่างกัน วิธีนั้นเป็นอย่างไรให้หนูลอง” กวีใช้คำถามเชิงขออนุญาตเพื่อสะท้อนการต่อรองอำนาจในครอบครัว แม้พ่อจะเป็นผู้มีอำนาจเหนือลูก แต่คำพูดของลูกแฝงการตั้งคำถามและความต้องการทดลองเดินตามแนวทางของตนเอง ซึ่งเป็นการท้าทายอำนาจอย่างอ่อนโยนและมีเหตุผล

กวีใช้กลวิธีทางภาษาดังกล่าวนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัวเพื่อจำลองสังคมประชาธิปไตยที่คนรุ่นเก่าคือผู้ถ่ายทอดประสบการณ์และแนวทางการดำเนินชีวิต ส่วนคนรุ่นใหม่คือผู้สานต่อด้วยวิธีที่สร้างสรรค์ ความสัมพันธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจที่ไม่ได้มุ่งควบคุมหรือครอบงำ แต่เป็นอำนาจที่เกิดจากความเข้าใจ การยอมรับ และการเคารพซึ่งกันและกัน อันเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียมในระบอบประชาธิปไตย

2.2 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับนักเรียน

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับนักเรียน พบในกวีนิพนธ์เรื่อง “กำแพง” ซึ่งได้กล่าวถึงความขัดแย้งและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในบริบทของโรงเรียน ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และการอบรม แต่ในความเป็นจริงแล้ว โรงเรียนก็เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยการต่อรองอำนาจระหว่างครูกับนักเรียน ดังกวีนิพนธ์ตอนหนึ่งกล่าวว่า

เด็กน้อย...ยกมือขึ้น

เด็กน้อย...ผู้หันหน้ามองไปมาอย่างเหนื่อยล้า

เด็กน้อย...ผู้ถูกเลือกจากเสียงเล็ก ๆ ให้เป็นประธานนักเรียน

เด็กน้อย...ผู้ถูกเลือกให้มาประกอบฉากการตัดสินใจ

ครูคะ

ถ้าครูทำให้ในรั้วโรงเรียนมีความสุข

ให้ได้เรียนด้วยรอยยิ้ม

ให้ได้รู้จากการเห็นแบบอย่าง

ให้ปลอดโปร่งมีเสรีภาพมิใช่เพียงภายนอก

รั้วกำแพงคงไม่มีความหมายมากมายอะไรขนาดนั้น

(วัฒน์ ยวงแก้ว 2566: 10-11)

กวีนิพนธ์ข้างต้นพบกลวิธีที่ใช้นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับนักเรียน 4 กลวิธี ได้แก่ (1) การใช้เรื่องเล่า โดยเล่าเรื่องของโรงเรียนที่ไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่แห่งการเรียนรู้ แต่ยังเป็นพื้นที่ที่สะท้อนโครงสร้างอำนาจในสังคม ครูอยู่ในฐานะผู้ปกครองที่มีอำนาจ

กำหนดกฎเกณฑ์ทั้งหมด ส่วนนักเรียนอยู่ในฐานะผู้ใต้ปกครองที่ต้องปฏิบัติตาม (2) การซ้ำคำว่า “เด็กน้อย” ในวรรค “เด็กน้อย...ผู้หันหน้ามองไปมาอย่างเหนื่อยล้า” ที่สื่อถึงความสับสนและความรู้สึกไม่มีทางเลือกของนักเรียน ต่อมาในวรรค “เด็กน้อย...ผู้ถูกเลือกให้มาประกอบฉากการตัดสินใจ” สื่อความว่านักเรียนเป็นเพียงผู้ถูกเลือก ถูกกระทำ และไม่มีสิทธิ์ในการกำหนดอนาคตของตนเอง ไม่มีอำนาจที่แท้จริงในการตัดสินใจ เพื่อเน้นย้ำถึงความอ่อนแอและการไร้อำนาจของนักเรียน (3) การใช้ประโยคเงื่อนไข ในวรรค “ถ้าครูทำให้ในรั้วโรงเรียนมีความสุข” คำว่า “ถ้า” เป็นเงื่อนไขที่สะท้อนให้เห็นว่าในความเป็นจริง โรงเรียนอาจไม่ได้เป็นพื้นที่แห่งความสุขอย่างที่ควรจะเป็น และครูอาจไม่ได้ทำหน้าที่สร้างแรงบันดาลใจหรือความสุขในการเรียนรู้แก่นักเรียนได้อย่างแท้จริง และ (4) การใช้อุปลักษณ์ ในวรรค “รั้วกำแพงคงไม่มีความหมายมากมายอะไรขนาดนั้น” อุปลักษณ์นี้แสดงความเชื่อมโยงระหว่างกำแพงกับกฎระเบียบของโรงเรียน ตรงที่สองสิ่งนี้ล้วนเป็นกลไกการป้องกันและควบคุมขอบเขตของนักเรียนทั้งสิ้น กล่าวคือ กำแพงทำหน้าที่แบ่งขอบเขตทางกายภาพระหว่างภายในกับภายนอกโรงเรียนไม่ต่างไปจากกฎระเบียบทำหน้าที่กำหนดและควบคุมขอบเขตทางความคิดและพฤติกรรมของนักเรียน สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของโรงเรียนที่มีต่อการกำหนดแบบแผนและการควบคุมเสรีภาพของนักเรียน

กวีใช้กลวิธีทางภาษาข้างต้นนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับนักเรียน เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นสถาบันที่มีโครงสร้างอำนาจแบบลำดับชั้น โดยครูเป็นผู้ใช้อำนาจในการกำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์ และแนวทางการเรียนรู้ ส่วนนักเรียนเป็นผู้ถูกกำหนดให้ทำตามโดยไม่อาจมีเสียงหรืออำนาจต่อรองได้ ทั้งนี้กวีได้เสนอแนวคิดว่าหากครูใช้อำนาจอย่างเหมาะสมและเปิดพื้นที่แห่งเสรีภาพในการเรียนรู้ โรงเรียนจะกลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่เท่าเทียมและมีความสุขอย่างแท้จริง

3. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ใต้ปกครองกับผู้ปกครอง

กวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566 นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ใต้ปกครองกับผู้ปกครอง 1 ประเด็น คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนกับนักการเมือง มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนกับนักการเมือง

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนกับนักการเมืองพบในกวีนิพนธ์เรื่อง “จิตรกร” โดยกวีกล่าวเปรียบจิตรกรเป็นนักการเมือง และเปรียบกลุ่มผู้ชมงานศิลปะเป็นตัวแทนของประชาชน กวีนิพนธ์ตอนหนึ่งกล่าวว่า

ลากเส้นเน้นสีเป็นภาพสัตว์	แมวเหมียวเด่นชัดบนผืนผ้า
ชนชาวผดผาดสะอาดตา	สดใสรังไรอย่างน่ารัก
<u>เด็กน้อยกลุ่มหนึ่งซึ่งยืนดู</u>	บอกหูแมวหุบและหน้าหัก
ทางสั้นเกินไปไม่เด่นนัก	ไม่งามประจักษ์เอกลักษณ์แมว
<u>จิตรกรจึงเปลี่ยนเขียนแก้ไข</u>	เปลี่ยนหน้าแมวใหม่ নয়น์ตาแป๋ว
หุตั้งหางยาวเป็นเส้นแนว	เด็กเด็กดูแล้วล้วนพอใจ
<u>หนุ่มสาวเดินผ่านมองงานศิลป์</u>	วิจารณ์ได้ยืนอยู่ใกล้ใกล้
รูปแมวขนยาวขาวเกินไป	เติมสีเพิ่มใส่จะสวยงาม
<u>จิตรกรรับรู้เปลี่ยนพู่กัน</u>	เติมสีลงพลันอย่างจัดจ้าน
เปลี่ยนแมวขาวเป็นแมวลายได้ทันกาล	เสียงวิจารณ์เงียบไปในทันที
<u>อีกกลุ่มคนดูผู้สูงวัย</u>	มองแมวตัวใหม่มีหลายสี
แนะนำอีกครั้งอย่างหวังดี	แมวมีลายเปรอะจนเลอะตา
ควรเปลี่ยนให้เห็นเป็นแมวดำ	เข้มแข็งกำยำงามสง่า
<u>จิตรกรรีบทำตามเจตนา</u>	บนผืนผ้าจึงมีแมวสีดำ

(อลิษา วาหับ 2566: 26-27)

กวีนิพนธ์ข้างต้นพบกลวิธีที่ใช้นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนกับนักการเมือง 4 กลวิธี ได้แก่ (1) การใช้เรื่องเล่า เล่าเรื่องการวาดภาพของจิตรกรต้องปรับเปลี่ยนผลงานไปตามความคิดเห็นของผู้ชม สะท้อนภาพการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่แม้ว่านักการเมืองจะมีอำนาจกำหนดทิศทางประเทศ แต่ก็ต้องรับฟังเสียงของประชาชน ผู้เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริง (2) การใช้อุปลักษณ์ ในวรรค “จิตรกรจึงเปลี่ยนเขียนแก้ไข” กวีสื่อความคำว่า “จิตรกร” แทน “นักการเมือง” อุปลักษณ์นี้แสดงความเชื่อมโยงระหว่างระหว่างจิตรกรกับนักการเมืองตรงที่สองสิ่งนี้ล้วนเป็นผู้มีหน้าที่สร้างสรรค์ กล่าวคือจิตรกร

มีหน้าที่สร้างสรรค์ภาพวาดไม่ต่างไปจากนักการเมืองซึ่งมีหน้าที่สร้างสรรค์และกำหนดทิศทางของประเทศ นอกจากนี้ก็ยิ่งได้สัญลักษณ์ “ผืนผ้า” ที่จิตรวาดภาพลงไปในนั้นแทนประเทศไทย และเปรียบ “พู่กัน” อุปกรณ์สำหรับการวาดภาพว่าเป็นอำนาจของนักการเมืองที่สามารถแต่งเติม ลบ หรือเปลี่ยนแปลงภาพรวมของประเทศได้ตามการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ (3) การสรรคำ กวีเลือกใช้คำว่า “เด็กน้อย” “หนุ่มสาว” และ “ผู้สูงวัย” ที่แสดงความคิดเห็นต่อภาพวาดของจิตรกรแทนความคิดเห็นจากกลุ่มคนต่างวัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพลังของประชาชนที่ร่วมกันผลักดันให้นักการเมืองต้องรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลายเพื่อนำความคิดเห็นเหล่านี้ไปสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่สังคม และ (4) การซ้ำคำว่า “จิตรกร” ในวรรค “จิตรกรจึงเปลี่ยนเขียนแก้ไข” “จิตรกรรับรู้เปลี่ยนพู่กัน” และ “จิตรกรรีบทำตามเจตนา” เพื่อนำบทบาทของนักการเมืองในฐานะผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและปรับเปลี่ยนนโยบายแต่ในขณะเดียวกันก็สะท้อนแรงกดดันจากประชาชนที่ทำให้จิตรกรต้องเปลี่ยนและแก้ไขตามคำเรียกร้องของประชาชนอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ผลงานของตนเป็นที่ยอมรับของสังคม

กวีใช้กลวิธีทางภาษาข้างต้นนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนกับนักการเมือง เพื่อแสดงให้เห็นว่าถึงแม้ว่านักการเมืองจะเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศ แต่ประชาชนก็มีอำนาจในการตรวจสอบ และการวิพากษ์วิจารณ์ผ่านเสียงของตน อำนาจทางการเมืองจึงมิใช่อำนาจเบ็ดเสร็จของผู้ปกครอง เพราะบางสถานการณ์ผู้ใต้ปกครองอย่างประชาชนก็สามารถแสดงบทบาทของผู้มีอำนาจได้เช่นกัน นักการเมืองจึงต้องปรับตัวและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอยู่เสมอ

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ใต้ปกครองกับผู้ปกครอง

กวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566 นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ใต้ปกครองกับผู้ปกครอง 2 ประเด็น คือ (1) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน และ (2) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่ปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตยให้แก่คนในชาติ ดังนี้

4.1 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน พบในกวีนิพนธ์ 4 เรื่อง ได้แก่ (1) เชือกสุดท้ายของบทพญา (2) อัดดาวตาร (3) ปราสาททราย และ (4) ม้าโยงขวา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กวีนิพนธ์ “อัดดาวตาร” กล่าวถึงพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ในโลกเสมือน ที่ผู้ใช้สามารถแสดงความคิดเห็นอย่างรุนแรงต่อผู้อื่นโดยไม่ต้องเปิดเผยตัวตน ดังกวีนิพนธ์ตอนหนึ่งกล่าวว่า

ใครเกลียดใครก็รวมกลุ่มทำร้าย โพสต์ทำลายทัวร์ลงล่าโกลาหล
ไร้สำนึกดั่งสัตว์ร้ายใจมืดมน ไร้ตัวตนดั่งอัดดาวตาร
ยิ่งไม่ต้องเปิดตัวจริง ยิ่งซ่อนง่าย ก่อการร้ายไร้รูปพรรณสัณฐาน
โลกจำลอง ร้างจำแลง แผงภัยพาล ต้องตัดการโกลาหลจากต้นตอ

(สงกาสังข์ 2566: 17)

กวีนิพนธ์ข้างต้นพบกลวิธีที่ใช้นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน 3 กลวิธี ได้แก่ (1) การสรรคำ ได้แก่ คำว่า “เกลียด” “รวมทำร้าย” “โพสต์ทำลาย” “ทัวร์ลง” “ล่าโกลาหล” “ก่อการร้าย” กวีเลือกใช้คำดังกล่าวเพื่อสื่อถึงการใช้อำนาจผ่านถ้อยคำ และพฤติกรรมเชิงลบในโลกออนไลน์ สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของประชาชนที่รวมตัวกันเพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้ามโดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น (2) การใช้คำที่มีความหมายโดยนัย ในวรรค “โพสต์ทำลาย ทัวร์ลงล่าโกลาหล” กวีสื่อความคำว่า “ทัวร์ลง” หมายถึงปรากฏการณ์ที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตรวมตัวกันเพื่อโจมตีหรือประณามบุคคลหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง แม้จะไม่มีตัวตนจริงแต่กลับสร้างแรงกดดันมหาศาลต่อเป้าหมาย แสดงให้เห็นว่าพลังของถ้อยคำ และสื่อออนไลน์ได้กลายเป็นพื้นที่ใหม่ของการใช้อำนาจในการควบคุมและลงโทษทางสังคม และ (3) การใช้อุปมาในวรรค “ไร้สำนึกดั่งสัตว์ร้ายใจมืดมน” กวีเปรียบผู้ใช้สื่อที่ใช้ความเกลียดชังในการโจมตีกันกับ “สัตว์ร้าย” เพื่อสื่อถึงความโหดร้าย ไร้สติ และไร้มนุษยธรรมของพฤติกรรมดังกล่าว และในวรรค “ไร้ตัวตนดั่งอัดดาวตาร” เปรียบเทียบตัวตนในโลกออนไลน์ว่าเป็นเพียงภาพเสมือน ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง ซึ่งทำให้ผู้คนสามารถแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงหรือขาดความรับผิดชอบได้ง่ายขึ้น

กวีใช้กลวิธีทางภาษาข้างต้นนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่มี
ความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนการใช้อำนาจในสังคมออนไลน์ที่ประชาชนไม่ได้เป็น
เพียงผู้รับสาร แต่กลายเป็นผู้ใช้อำนาจผ่านการโจมตีและประณามแบบไม่เปิดเผยตัวตนต่อ
ผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่าง อำนาจจึงมิได้จำกัดอยู่ที่ผู้ปกครองเพียงอย่างเดียว แต่แฝงอยู่ใน
พฤติกรรมและการสื่อสารระหว่างประชาชนด้วยกันเองด้วย

4.2 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่ปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตย ให้แก่คนในชาติ

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่ปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตยให้แก่คนในชาติ
พบในกวีนิพนธ์ 2 เรื่อง ได้แก่ (1) เปลี่ยน และ (2) เสรีแห่งชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กวีนิพนธ์ “เปลี่ยน” กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองไปสู่สิ่งที่
สร้างสรรค์ ผ่านการใช้ถ้อยคำที่เปลี่ยนจากภาพด้านลบให้กลายเป็นด้านบวก ก็จะสามารถ
ร่วมกันสร้างประชาธิปไตยที่แท้จริงได้ ดังกวีนิพนธ์ตอนหนึ่งกล่าวว่า

เปลี่ยน“สี่เสือ”เป็น“ผีเสื้อ”เอื้อป็นให้ “ดอกประชาธิปไตย”ได้บานแบ่ง
เปลี่ยน“แตกแยก”เป็น“แตกต่าง”ไม่กลางแกลง เคารพการแสดงความคิดเห็นกัน
เปลี่ยน “ยูแยก” เป็น “เยียวยา” เวลาขึ้น เปลี่ยน“ใส่สี”เป็น“สรรค์สร้าง”สว่างไสว
เปลี่ยน “ความขัง” เป็น “ความหวังกำลังใจ” เปลี่ยน“ก้อนอิฐ”เป็น“ดอกไม้”มอบให้กัน
(จักริน สร้อยสูงเนิน 2566: 33)

กวีนิพนธ์ข้างต้นพบกลวิธีที่ใช้นำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่
ปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตยให้แก่คนในชาติ 3 กลวิธี ดังนี้

(1) การซ้ำคำว่า “เปลี่ยน” เช่น “เปลี่ยนสี่เสือ” “เปลี่ยนแตกแยก” “เปลี่ยนความขัง”
เพื่อเน้นย้ำและชี้แนะให้คนในชาติเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และเปิดใจยอมรับ
ความแตกต่าง เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคม (2) การใช้อุปลักษณ์ในวรรค
“ดอกประชาธิปไตยได้บานแบ่ง” อุปลักษณ์นี้แสดงความเชื่อมโยงระหว่างดอกไม้กับ
ประชาธิปไตยตรงที่ทั้งสองสิ่งสามารถเติบโตได้อย่างงดงามหากได้รับการดูแล กล่าวคือ
ดอกไม้หากผ่านการรดน้ำ พรวนดินอย่างพอเหมาะก็จะผลิบานได้อย่างสวยงาม ไม่ต่างไปจาก

ประชาธิปไตยที่จะเกิดขึ้นและเติบโตได้นั้นก็จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในชาติ และ (3) การใช้คำคู่ตรงข้ามในวรรณคดี เช่น “ยุแยง เยียวยา” “ความซัง ความหวังกำลังใจ” กวีสื่อภาพเปรียบเทียบระหว่างสิ่งเลวร้ายกับสิ่งดีงาม เพื่อชี้ให้เห็นว่าหากประชาชนเปลี่ยนพฤติกรรมจากการสร้างความขัดแย้งไปสู่การสร้างความสมานฉันท์และการเยียวยาจิตใจกัน ย่อมทำให้ประชาชนในชาติอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

กวีใช้กลวิธีทางภาษาข้างต้นเพื่อนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่ปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตยให้แก่คนในชาติ โดยชี้ให้เห็นว่าอำนาจในการสร้างประชาธิปไตยมิได้จำกัดอยู่ที่ผู้ปกครองเพียงฝ่ายเดียว แต่ประชาชนในฐานะผู้ได้ปกครองก็มีอำนาจและบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้ เรียกร้อง และร่วมมือกันขับเคลื่อนสังคมไปสู่ประชาธิปไตยที่แท้จริงได้

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2566 จำนวน 13 เรื่องพบว่ากวีนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจ 4 รูปแบบ ดังนี้

ประการแรก ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ปกครอง 1 ประเด็น คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประเทศคู่สงคราม โดยกวีนำเสนอการใช้อำนาจของรัฐใหญ่ กดทับรัฐเล็กผ่านความขัดแย้งและการทำสงคราม ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์จริงระหว่างอิสราเอลและปาเลสไตน์ ตามรายงานของอติรุจ ตือระ (2565) ที่ระบุว่าปี 2565 เป็นปีที่ชาวปาเลสไตน์เสียชีวิตจากการกระทำของกองกำลังอิสราเอลมากที่สุดนับตั้งแต่มีการเริ่มเก็บสถิติปี 2548 การนำเสนอสงครามในต่างประเทศจึงมิใช่เพียงการสะท้อนความรุนแรงระหว่างรัฐ แต่ยังชี้ให้เห็นโครงสร้างอำนาจที่ไม่สมดุลระหว่างผู้ปกครองที่มีอำนาจกับผู้ปกครองที่ผู้ด้อยอำนาจ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับบริบทสังคมไทยได้เช่นกัน โดยเฉพาะความไม่เท่าเทียมทางอำนาจขององค์กรปกครองท้องถิ่น และสถาบันต่าง ๆ

ประการที่สองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ได้ปกครองพบ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสมาชิกในครอบครัว และ 2) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับนักเรียน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกลุ่มนี้พบมากที่สุดคือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสะท้อนโครงสร้างอำนาจที่มักเกิดขึ้นระหว่างพ่อแม่กับลูก โดยพ่อแม่มักถูกนำเสนอในฐานะผู้มีอำนาจควบคุมพฤติกรรมและความคิดของลูก ขณะที่ลูกมักถูกคาดหวังให้เชื่อฟังโดยไม่มีสิทธิ์ต่อรอง สอดคล้องกับรายงานของไทยพีบีเอสออนไลน์ (2565) ที่กล่าวว่าโครงสร้างอำนาจในครอบครัวไทยยังคงยึดโยงกับแนวคิดลำดับชั้น ซึ่งผู้ปกครองมีอำนาจในการกำหนดพฤติกรรมและความคิดของลูก การใช้วาทกรรม “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” จึงกลายเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ตอกย้ำความชอบธรรมของการใช้อำนาจของพ่อแม่เหนือลูก ซึ่งอาจนำไปสู่การกดทับทางจิตใจและการจำกัดเสรีภาพของเด็กในครอบครัวได้

ประการที่สามความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ได้ปกครองกับผู้ปกครองพบ 1 ประเด็น คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนกับนักการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการเมืองภาคพลเมือง (Citizen Politics) ที่กล่าวว่าประชาชนสามารถเข้าไปมีอิทธิพลต่อการใช้อำนาจของรัฐผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การกำหนดนโยบาย การแก้ไขกฎหมาย หรือรัฐธรรมนูญ รวมถึงควบคุมการใช้อำนาจรัฐเพื่อให้เป็นตามที่ต้องการ (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ 2566: 304) ดังเช่นเหตุการณ์การเลือกตั้งปี 2566 ที่มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งสูงสุดเป็นประวัติการณ์ ซึ่งสะท้อนว่าประชาชนในฐานะผู้ได้ปกครองต้องการใช้อำนาจของตนเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง นอกจากการออกมาใช้สิทธิแล้ว การเลือกตั้งที่ผ่านมายังปรากฏภาพที่ประชาชนร่วมกันไปสอดส่องการเปิดหีบนับคะแนนในหลากหลายพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวและความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (ปฐวิษญ์ วัฒนสุข 2566) การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงการปรับสมดุลทางอำนาจในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งประชาชนไม่ได้อยู่ในฐานะผู้ได้ปกครองเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดอำนาจทางการเมืองร่วมกับผู้ปกครองด้วย

ประการสุดท้ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ได้ปกครองกับผู้ได้ปกครองพบ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน 2) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่ปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตยให้แก่คนในชาติ ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พบมากที่สุด คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนบริบทสังคมไทยในช่วงปี 2565–2566 ที่เกิดการเคลื่อนไหว

ของประชาชนหลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่แสดงออกทางการเมืองอย่างเปิดเผย ควบคู่กับปรากฏการณ์ “ทวิ์รลง” ทางออนไลน์ที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจำนวนมากเข้าไปโจมตี ผู้เห็นต่างโดยไม่เปิดเผยตัวตน ดังผลการสำรวจของร็อกเกต มีเดีย แล็บ (2566) พบว่า ทวิ์รลงในหมวดการเมืองมีจำนวนมากเป็นอันดับสองของปี โดยประเด็นที่ถูกโต้ตอบมากที่สุดคือทัศนคติทางการเมือง รองลงมาคือประเด็นความเหลื่อมล้ำ ชานินิยม ทัศนคติทางเพศ และการปกป้องบุคคลที่ชื่นชอบ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและการใช้สื่อออนไลน์เป็นพื้นที่ต่อรองอำนาจทางการเมืองของประชาชนในสังคมไทย

รายการอ้างอิง

- จักริน สร้อยสูงเนิน. 2566. “เปลี่ยน.” ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), **เอือกสุดท้ายของบทพญา**, (33). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จันทิมา อังคพณิกิจ. 2557. **การวิเคราะห์ข้อความ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชญาพร นามวงศ์. “เราทุกคนคือหมาบนกระดาน.” ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), **เอือกสุดท้ายของบทพญา**, (40-41). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ชำนาญ รอดเหตุภัย. 2522. **สัมมนาการใช้ภาษาไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556. **วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. 2566. **การศึกษาอนาคตและฉกัทัศน์การเมืองไทย เพื่อสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืนในมิติ การเมืองภาคพลเมือง**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

- ไทยพีบีเอสออนไลน์. 2565. **แนะปรับค่านิยมลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ หยุด “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี”**. ค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2568, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/311355>.
- ธนศ เวศร์ภาดา. 2549. **หอมโลกวรรณศิลป์**. กรุงเทพฯ: ปาเจรา.
- บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์. 2562. “ใครควรจะเป็นผู้ปกครอง.” **วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์** 2 (2): 172-198.
- ปฐวิษญ์ วัฒนสุข. 2566. **การเมืองหลังเลือกตั้ง 66 การเปลี่ยนแปลงกับพลังสื่อโซเชียล**. ค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2568, จาก <https://tu.ac.th/thammasat-070666-politics-after-the-election>.
- ร็อกเกต มีเดีย แล็บ. 2566. **สำรวจปรากฏการณ์ทวิตลง ครึ่งปีหลัง 2022: แคชชาเน็ตทะเลาะกัน หรือมีอะไรมากกว่านั้น**. ค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2568, จาก https://rocketmedialab.co/controversial-issue/?utm_source=chatgpt.com.
- วรรณญา อัจฉริยบดี. 2563. “บทบาทการควบคุม: ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในคำฉันท์ดุขมูสิ้งเวยกท้องถิ่นข้าง.” **วารสารวรรณวิทัศน์** 20 (2): 29-62.
- วรรณญา อัจฉริยบดี. 2566. “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกวีนิพนธ์ร่วมสมัยในคอลัมน์ “กวีกระวาด” และกวีนิพนธ์รางวัลพานแว่นฟ้าปี พ.ศ. 2559-2564.” **วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา** 12 (1): 37-57.
- วันมูหะมัดนอร์ มะทา 2566. “ค่านิยม.” ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), **เอือกสุดท้ายของบทพญา**, (ค่านิยม). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วัฒน์ ยวงแก้ว. 2566. “กำแพง.” ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), **เอือกสุดท้ายของบทพญา**, (20-21). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วิชัย ตันศิริ. 2551. **วัฒนธรรมพลเมือง**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา.
- วิหาร์ วลี. 2566. “ไม้แขวนเสื้อ.” ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), **เอือกสุดท้ายของบทพญา**, (14-16). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- วิภาดา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. 2560. “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นผู้ใหญ่-
ความเป็นเด็กในหนังสือชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก.” **วารสารอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร** 39(2): 104-125.
- สงกาสังข์. 2566. “อิตตาอวตาร.” ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), **เลือกสุดท้ายของ
บทพญา**, (17-19). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักราชบัณฑิตยสภา. 2561. **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา
(แก้ไขเพิ่มเติม)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักราชบัณฑิตยสภา.
- สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. 2549. **เจิมจันทน์กังสดาล: ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย**.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาณี พัดทอง. 2540. **ศิลปะการประพันธ์ภาษาไทย: ร้อยกรอง**. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อดิรุจ ดือระ. 2565. OHCHR ระบุปี 2565 เป็นปีที่ชาวปาเลสไตน์ถูกคร่าชีวิตในเขต
เวสต์แบงก์มากที่สุดในรอบ 17 ปี พร้อมประณามอิสราเอลใช้กำลังเกินกว่า
เหตุ. ค้นเมื่อ 27 กันยายน 2568, จาก <https://www.sdgmovement.com/2022/12/29/ohchr-israeli-violence-palestinians-2022/>.
- อลิษา วาหับ. 2566. “จิตรกร.” ใน วาสนา ชูรัตน์ (บรรณาธิการ), **เลือกสุดท้ายของ
บทพญา**, (26-28). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ฮิตายะห์ เบ็ญโกบ. 2566. “ความทรงจำสุดท้ายของชาวกินีฮ์.” ใน วาสนา ชูรัตน์
(บรรณาธิการ), **เลือกสุดท้ายของบทพญา**, (22-25). กรุงเทพฯ: สำนักงาน
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- THE STANDARD. 2566. **อะไรที่ไม่คิดว่าจะได้เห็น ก็ได้เห็นบทสรุปการเมืองไทย
ปี 2566**. ค้นเมื่อ 27 กันยายน 2568, จาก https://thestandard.co/thailand-politics-2566/?utm_source=chatgpt.com.